

VANTAAN KAUPUNGINHALLITUKSEN SELVITYS JA LAUSUNTO

Selvitys tapahtumainkulusta ja graffitiseinän käytöstä

Taustaa

Vantaan kaupunki ja Myyrmäen kaupunkikulttuuri ry / Myyrmäki-liike (jäljempänä "Myyrmäki-liike") allekirjoittivat 12.11.2015 sopimuksen kaupungin omistamalla Myyrmäen terveystalouden tontilla sijaitsevan, puretun terveystalorakennuksen tilalle tehdyn väliaikaisen tapahtumapaikan käytöstä osoitteessa Iskostie 5, Vantaa. Paikalla sijaitseva entinen rakennustyömaa-aita on muutettu julkiselle graffititaiteelle osoitetuksi Myyr York -nimiseksi graffitiseinäksi. Sopimuksen mukaan Myyrmäki-liike vastaa kustannuksellaan tapahtumapaikan käytöstä ja ylläpidosta sekä puhtaanapidosta. Myyrmäki-liike on velvollinen pitämään alueella olevat rakenteet (mukaan lukien graffitiseinä) hyvässä kunnossa. Kaupunki ei peri vuokraa alueen käytöstä. Sopimusaika päättyy, kun kaupunki tarvitsee aluetta käyttöönsä esimerkiksi rakentamisen vuoksi.

Vastaukset eduskunnan oikeusasiamiehen esittämiin kysymyksiin:

1. Tapahtumainkulku kantelussa tarkoitetun graffititeoksen poistamisessa

Vantaan kaupungin tytäryhtiö Myyrmäen Urheilupuisto Oy:ssä tehtiin vuonna 2015 kaupunginjohtajan toimeksiannosta ajanjaksolle 2012-2014 kohdistuva sisäinen tarkastus yhtiöön liittyvien epäselvyyksien johdosta. Tarkastuksesta laadittiin kaksi salassa pidettävää tarkastusraporttia. Ensimmäisen tarkastusraportin sisältämien havaintojen perusteella kaupunginjohtaja päätti tehdä alkukevästä 2015 tutkintapyyntö poliisille Myyrmäen Urheilupuisto Oy:n entisen toimitusjohtajan toimista yhtiössä. Jälkimmäinen tarkastusraportti laadittiin myöhemmin esitutkintaan liittyvänä täydentävänä asiakirjana. Edellä mainitut sisäiset tarkastusraportit on käsitelty salassa pidettävänä Vantaan kaupungin luottamuselimissä. Sittemmin raportit on vuodettu luvatta julkisuuteen, ja niiden sisältämiä tietoja on uutisoitu sanomalehdissä kevästä 2015 alkaen.

Lehtiartikkeleissa viitattuihin tarkastusraportteihin liittyvä "Hävetkää!" -graffititeos maalattiin Myyr York -graffitiseinälle tammikuussa 2016, eli lähes vuosi ensimmäisestä tarkastusraportista seuranneesta poliisitutkinnasta. Graffititeoksessa esitettiin Myyrmäen Urheilupuisto Oy:n toimitusjohtajan, yhtiön lainopillisena neuvonantajana toimineen Vantaan kaupungin maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialan toimistopäällikön ja yhtiön hallituksen puheenjohtajana toimineen Vantaan kaupunginvaltuuston varapuheenjohtajan kasvokuvat ja nimet sekä teksti "Hävetkää!".

Vantaan kaupunginjohtaja Kari Nenosen toimeksiannosta kaupungin kuntatekniikan keskus maalasi "Hävetkää!" -graffititeoksen osittain peittoon 26.1.2016. Vesiliukoinen maali kului osittain pois vesisateessa, minkä jälkeen graffititeoksen tehneet taiteilijat restauroivat teoksen. Seuraavana päivänä kuntatekniikan keskus irrotti kasvokuvia esittäneet seinälevyt graffititeoksesta, ja poistettujen teoksen osien tilalle kiinnitettiin kolme uutta vanerilevyä.

Myöhemmin Vantaan kaupunki ja Myyrmäki-liike ehdottivat, että "Hävetkää!" –graffiti-teos luovutetaan Vantaan kaupungin taidemuseo Artsin kokoelmiin. Teoksen maalanneet taiteilijat antoivat tähän suostumuksensa. Graffititeos siirrettiin kokonaisuudessaan ja alkuperäisessä muodossaan 15.2.2016 kaupungin taidemuseoon.

2. Onko kaupunki määritellyt graffitiseinän käytölle ohjeita?

Vantaan kaupunki ei ole ohjeistanut graffitiseinän käyttöä. Sen sijaan graffitiseinää hallinnoiva Myyrmäki-liike on laatinut kirjalliset ohjeet seinän käytöstä. Ohjeissa mm. neuvotaan ympäristön siisteydestä ja käytettyjen maalipurkkien hävittämisestä. Graffititeosten sisällölle ei ole asetettu rajoituksia, mutta Myyrmäki-liike on poistanut seinältä hyvien tapojen tai lainvastaiset teokset. Myyrmäki-liikkeen edustajat tarkastavat graffitiseinän lähes päivittäin.

3. Onko graffitiseinä täysin vapaasti kenen tahansa käytössä siitä ennalta kenellekään ilmoittamatta?

Graffitiseinä on vapaasti kaikkien käytettävissä päivittäin klo 7-23 välisenä aikana.

4. Onko ennalta määritelty, miten kauan yksittäinen teos voi olla esillä graffitiseinällä? Voiko kuka tahansa niin halutessaan poistaa edellisen teoksen maalaamalla sen päälle?

Yksittäinen teos voi olla esillä graffitiseinällä rajoittamattoman ajan. Käytännössä teosten kiertoaika seinällä on 1-4 viikkoa. Graffititaiteilijoilla on kirjoittamattomia sääntöjä, joiden mukaan tuoretta, vuorokauden sisällä maalattua työtä ei pitäisi heti maalata ylitse ja että arvostettujen taiteilijoiden työt saavat olla hieman pidempään esillä.

Avoimen graffitiseinän toimintaperiaatteena on, että seinällä olevan teoksen päälle saa maalata, mutta toisten taiteilijoiden teoksia ei saa töhriä tai muuttaa.

5. Valvooko kaupunki seinän käyttöä? Jos valvoo, onko valvonta säännöllistä vai tapauskohtaista?

Graffitiseinän käytön valvonta on sopimuksen perusteella Myyrmäki-liikkeellä. Kaupungin tontilla sijaitseva graffitiseinäksi muutettu työmaa-aita on kaupungin omistuksessa, joten valvontavastuu on tähän perustuen myös kaupungilla.

6. Onko aiemmin ollut vastaavanlaisia tapauksia, joissa graffiti on poistettu kaupungin toimenpitein?

Vastaavia tapauksia ei ole ollut aiemmin.

Lausunto sananvapauden loukkaamisesta ja toimivaltuuksien ylittämisestä

Vantaan kaupunginhallitusta on pyydetty lausumaan väitetystä sananvapauden loukkaamisesta ja Vantaan kaupunginjohtajan toimivaltuuksien ylittämisestä graffititeoksen poistamiseen liittyen. Lausuntopyynnön johdosta kaupunginhallitus toteaa seuraavaa:

Vantaan kaupunki haluaa edistää avointa mielipiteen ilmaisua mm. graffititaiteen keinoin, ja Myyr York -graffitiseinän on tarkoitus toimia paikkana jossa jokaisella on mahdollisuus tehdä graffititaidetta ja toteuttaa siten perustuslain (731/1999) 12 §:n mukaista oikeutta sanan- ja ilmaisunvapauteen. Graffitiseinällä voi esittää myös kriittisiä mielipiteitä viranomaisen, esimerkiksi kunnan, toiminnasta. Ilmaisunvapauden käyttöä voivat kuitenkin rajoittaa muut perustuslain mukaiset perusoikeudet tai muu soveltuva lainsäädäntö.

Kyseessä olevassa asiassa on huomioitava myös toinen keskeinen perusoikeus eli perustuslain 10 §:ssä säädetty yksilön oikeus yksityiselämän suojaan, jonka mukaan jokaisen oikeus kunniaan on turvattu. Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) esitöiden mukaan viranomaisen ei tule saattaa yleisesti saataville sellaisia tietoja, joissa esitetään täysin perättömiä syytöksiä yksilöä kohtaan tai joiden avulla voidaan esittää hänestä vihjauksia (PeVL 43/1998 vp, 4).

Vantaan kaupunginjohtaja on joutunut punnitsemaan edellä mainittujen perusoikeuksien keskinäistä painoarvoa harkitessaan mahdollisia toimenpiteitä graffitiseinälle maalattujen kasvokuvien ja nimien osalta.

Graffititeoksessa esitettiin Myyrmäen Urheilupuisto Oy:n toimitusjohtajan, yhtiön lainopillisena neuvonantajana toimineen Vantaan kaupungin maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialan toimistopäällikön ja yhtiön hallituksen puheenjohtajana toimineen Vantaan kaupunginvaltuuston varapuheenjohtajan kasvokuvat ja nimet sekä teksti "Hävetkää!". Päätös poistattaa edellä mainittujen kolmen henkilön kasvokuvat ja nimet graffititeoksesta perustui kaupunginjohtajan mukaan siihen, että teoksessa esitettyihin henkilöihin kohdistuva kritiikki oli loukkaavaa, eikä heidän julkinen häpäisyensä edistä asian käsittelyä (Helsingin Sanomat 27.1.2016).

Vantaan kaupunki ei ole asettanut graffitiseinän käytölle tai teosten sisällölle erikseen mitään yksityiskohtaisia rajoituksia. Selvää kuitenkin on, ettei graffitiseinälle voi tehdä

lainvastaisia teoksia. Tapauskohtaisesti on harkittava, onko seinällä hyväksyttävää esittää yksittäisiin henkilöihin kohdistuvaa kritiikkiä, varsinkin jos sen voidaan katsoa olevan hyvän tavan vastaista tai asiatonta. Kaupungilla ja sen johdolla on velvollisuus huolehtia siitä, että yksilöä suojellaan perättömiltä syytöksiltä tai vihjauksilta lain edellyttämällä tavalla. Henkilöön käyvän asiallisenkin kritiikin tulisi myös aina olla jollain tavoin perusteltua.

Edellä mainittujen kolmen henkilön kasvokuvien ja nimien esittäminen ulkotiloissa, kauppakeskuksen vieressä sijaitsevalla graffitiseinällä "Hävetkää!" -tekstin yhteydessä voi vaarantaa heidän perustuslain 10 §:ssä turvattun kunnian suojansa vaikuttamalla kyseisten henkilöiden maineeseen ja yhteiskunnalliseen arvostukseen. Graffititeoksessa käytännössä viitataan kyseisten henkilöiden asemaan ja toimintaan yksityisoikeudellisen osakeyhtiön, Myyrmäen Urheilupuisto Oy:n, johdossa ja hallinnossa vaikkei tätä ole erikseen mainittu, ei siis heidän toimintaansa kunnallisessa palvelussuhteessa tai luottamustoimessa. Ulkopuoliselle graffititeosta katsovalle henkilölle ei välttämättä ole selvää, mikä yhteys teoksessa esitetyillä kolmella henkilöllä on

"Hävetkää!" -tekstiin eli miksi kyseisten henkilöiden tulisi hävetä.

Perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityisyyden ja kunnian suojan merkitystä sekä graffititeoksen kasvokuvien poistamista pohtiessaan kaupunginjohtajan on tullut harkita myös seuraavia seikkoja; Vantaan kaupungin poliisille jättämä tutkintapyyntö koskee ainoastaan yhtä graffititeoksessa mainittua henkilöä, Myyrmäen Urheilupuisto Oy:n entistä toimitusjohtajaa. Kaupungin sisäisissä tarkastusraporteissa tuodaan esille myös muita yhtiön toimintaan liittyviä henkilöitä koskevia tietoja, mikä ei merkitse sitä, että kyseisten henkilöiden olisi katsottu syyllistyneen väärinkäyttöihin yhtiössä. Edellä lausuttu koskee erityisesti graffititeoksessa esitettyjä yhtiön lainopillisena neuvonantajana toiminutta Vantaan kaupungin maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialan toimistopäällikköä ja yhtiön hallituksen puheenjohtajana toiminutta Vantaan kaupunginvaltuuston varapuheenjohtajaa. Edellä mainitut henkilöt eivät ole itse saaneet nähtäväkseen jälkimmäistä Vantaan kaupungin sisäistä tarkastusraporttia, eikä heillä ole siten ollut mahdollisuutta lausua sen sisällöstä. Graffititeoksessa yhtiön hallituksesta on nostettu esille vain hallituksen puheenjohtaja, vaikka osakeyhtiölain (624/2006) 6 luvun 2 §:n mukaan hallituksen jäsenet ovat kollektiivisesti vastuussa yhtiön hallinnosta ja toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä.

On myös huomionarvoista, että Myyrmäki-liikkeen edustajan mukaan Myyrmäki-liikkeellä tai graffititeoksen tekijöillä ei ole vaatimuksia asiassa.

Kuntalain (365/1995) 23 §:n 1 momentin mukaan kunnanhallitus valvoo kunnan etua sekä edustaa kuntaa ja käyttää sen puhevaltaa. Kunnan toimintaa johtaa kunnanhallituksen alaisena kunnanjohtaja, jolla on oikeus käyttää puhevaltaa kunnanhallituksen puolesta (kuntalaki 24 §:n 1 mom. ja 5 mom.). Vantaan kaupungin hallituksen ja kaupunginjohtajan toimialan voimassa olevan johtosäännön 14 §:n mukaan kaupunginjohtajan erityisenä tehtävänä on vastata kaupungin yleisestä edunvalvonnasta. Päättyessään poistattaa graffititeoksen kaupunginjohtaja on toteuttanut asiassa toimivaltaansa kuuluvaa kaupungin edunvalvontaa.

Edellä mainituilla perusteilla kaupunginhallitus katsoo, että näiden henkilöiden oikeusturva huomioon ottaen kaupunginjohtajalla on ollut riittävät perusteet toimintaansa eikä hän ylittänyt toimivaltuuksiaan määrätessään poistettavaksi kasvokuvia esittäneet osat "Hävetkää!" -graffititeoksesta.

Liite: Myyrmäki -liikkeen edustajan Petteri Niskasen sähköpostiviesti 17.2.2016